

ЗНАЦИТЕ НА ЕЗИКА И БАЛКАНСКИЯТ КОГНИТИВЕН МОДЕЛ

THE SIGNS OF LANGUAGE AND THE BALKAN COGNITIVE MODEL

Searching the specificity of the Balkan cognitive model the present paper is concentrated on a sign with a cryptic nature and unusually important role in the Balkan languages – the verb “to have”. The Balkan model is outlined with the lexeme *имам* *itself*, specialized as one of the main expressions of POSSESSIVENESS. It is not difficult to be perceived that the sema “possess” appear as a key and “pass through” the whole structure and uses of *имам/a avea*, ensuring to them special and similar place in the linguistic systems of the Roman and Bulgarian languages. In the most of the uses of *имам* and *a avea* (in impersonal or in independent use) the concept of POSSESSIVENESS is crossed with the EXISTENTIALITY. And this presence of clearly expressed EXISTENTIAL FUNCTIONS, parallel with the expression of POSSESSIVENESS, is an original peculiarity of the Balkan areal. The verbs *имам/a avea* are approved at the same time as a segment of the grammatical and lexical aspects. As every concept the EXISTENTIALITY and the POSSESSIVENESS are transformed in a stem where the functional-semantic field of mutually supplementing lexical and grammatical items is concentrated. Among them a light transition is implemented, perceptible in diachronic perspective with the grammaticalization of linguistic elements and the formation of some Balkan verb tenses. The use of “to have” is under the cognitive scenario *S possesses (has possessed, will possess) P in its personal space*.

Key words: concept, cognitive model, existentiality, possessiveness

Особеният механизъм, който улавя потока от възприятия и ръководи кодирането и трансформирането на информация в съзнанието ни, когнитивният модел на езика, отдавна е обект на специално внимание от страна на различни изследователски екипи. Като сложна система от основни идеи, когнитивният модел пречупва всеки културен факт и в различни езикови ситуации функционира като регулативен механизъм, насочващ поведението ни и определящ структурата на културното ни пространство. В търсене на спецификата на балканския когнитивен модел този доклад се съсредоточава върху един фрагмент на езика – знак със загадъчна природа и необичайно важна роля в балканските езици – глагола ‘имам’. Анализът се ограничава само с материал от румънски и български, но проведеното вече съпоставително изследване върху гръцкия и българския език¹, както и езиковата интуиция, насочват към хипотезата, че ‘имам’ е един от необичайните и много характерни фрагменти на балканска езикова картина.

В семантиката и функциите на бълг. *имам* и рум. *a avea* съществува подчертана близост. Прегледът върху данните за двата глагола в диахрония доказва, че от периода на латинския и старобългарския до днес е протекъл процес на сходен развой, довел до:

1. сближаване в семантичните структури на *имам* и *a avea*;
2. сближаване в синтагматиката им (участие в еднотипни конструкции) и в парадигматиката (синонимни отношения с глаголи като *мисля, чувствам, притежавам, съществувам* и др.);
3. промяна в дистрибутивните отношения със ‘съм’ в посока към постепенно увеличаване на употребата на ‘имам’ и в позиции, традиционно отредени на ‘съм’. (срв. напр. Mladenova 2007: 234–238; CP 2: 633; ЛБР 292).

Очевидно тяхното сложно развитие след периода на интензивен езиков контакт е резултат от прилагане на еднаква КОГНИТИВНА МАТРИЦА, в която можем да открием екзотиката на балканския езиков феномен. В какво се проявява тя?

На първо място, балканският модел се откроява със самото наличие на лексема *имам*², специализирана като един от основните изразители на ПОСЕССИВНОСТ. Не е трудно да се забележи, че семата ‘притежавам’ се явява ключова и “минава” през цялата структура и употреби на *имам/a avea*, като им осигурява особено и еднотипно място в езиковите системи на румънския и българския. Експлицитно или имплицитно ‘притежавам’ винаги присъства в асоциативно-образния комплекс на думата. Любопитно е, че в повечето случаи *имам/a avea* (в лична или безлична употреба) има поведение на транзитивен глагол и изисква обект (срв. табл. 1 и 2).

табл. 1

№	Семантика	безл. ИМА	безл. ARE
1.	‘съществува, налице е, намира се в действителността’	До прозореца ИМА шкаф.	Lângă fereastră ESTE un dulap.
2.	‘става, случва се, състои се или се провежда нещо’	ИМА събрание в читалището.	ARE o ședință la casă de citit.
3.	разг. ‘болен съм, страдам от нещо’	Какво (ти) ИМА/е? Нищо (ми) НЯМА.	Се AI? N-ARE nimic.
4.	в отрицат. форма: ‘достатъчно е да...’	Не Е достатъчно да се каже и да ви се направи.	N-ARE decât să spună și se va face.
5.	в отрицат. форма: ‘не може да...’	НЯМА какво да се говори.	N-ARE ce zice.

табл. 2

№	Семантика	ИМАМ	A AVEA
1.	‘притежавам, собственик съм на нещо’	ИМАМ къща/кола.	A AVEA casă / mașină.
2.	‘притежавам, разполагам с нещо в достатъчно количество’	ИМАМ/НЯМАМ време ИМАМ възможност/ право/повод. Какво ИМАМЕ днес (за храна)? – Имаме риба.	AM/N-AM timp. AM o posibilitate/un drept/un pretext. Ce AVEM azi (la masă)? – AVEM pește.
3.	‘облечен съм, нося върху себе си нещо (обувки, шапка, накиг и под.)’	Той ИМА кожено палто.	El ARE un palton de blană.
4.	‘държа, съхранявам нещо някъде’	В шкафа ИМАМ нови чаршафи, калъпки и одеяла.	În dulap AM cearșafuri, fețe de peme și pleduri noi.
5.	‘притежавам нещо като природно дадено’	Човек ИМА две ръце и два крака.	Omul ARE două mâini și două picioare.
6.	‘отличавам се, характери зирам се с някакво качество, някаква особеност’	ИМАМ сини очи/дълга коса/разум.	AM ochii albaștri/părul lung /minte.
7.	‘проявявам някакво качество, способност, отношение’	ИМАМ доблест/амбиция/ търпение да...	AM curajul/ambiiție/răbdare/ să...
8.	‘в някакви отношения (роднински, служебни, социални и др.) съм с някого’	ИМАМ две деца/много приятели/добър доктор.	AM 2 copii, mulți prieteni/un doctor bun
9.	<i>разг.</i> ‘получавам нещо от някого’	ИМА една бира от мен.	ARE o bere de la mine.
10.	в съч. с <i>място, пост, служба</i> : ‘заемам определено място, пост, служба’	Тя ИМАШЕ служба.	AM serviciu/slujbă.
11	в съч. със <i>задача, цел, намерение</i>	ИМАМ цел/намерение.	AM ? întâ/ de gînd/intenția
12	<i>разг.</i> ‘осъществявам, извършвам, правя нещо’	ИМАМ сватба/годеж/ кръщение.	AVEM nuntă/ logodne/ botez.
13.	‘възприемам, чувствам някого като някакъв и се отнасям към него по съответния начин’	ИМАМ го приятел. Всички го ИМАТ за луд/ глупав/ умен.	Î AM prieten. Î ARE ca nebun/prost/întelligent.
14.	<i>разг.</i> ‘болен съм, страдам от заболяването, посочено от съществителното’	ИМАМ язва/ главоболие/грип/ температура	A AVEA ulcer/dureri (pe cap)/ gripă/ febră, pojar
15.	<i>разг.</i> ‘увреден ми е органът, означен от същ.’ (с <i>жлъчка, бъбреци, стомах</i> и под.)	ИМАМ бъбреци/жлъчка сливици.	AM rinichi/vezi că biliară/amigdale.

16.	‘състоя се, включвам определено количество от нещо или броя се, измервам се с нещо’ (в съч. със същ. за количество или др. същ., свързани с числ. бройно)	Гръцката азбука ИМА 24 букви. Блокът ИМА 2 етажа. Може и шеесет да ИМАМ.	Alfabetul grec ARE 24 de litere. Blocul ARE două etaje. AM douăzeci de ani
17.	в съч. със същ., с което се изразява състояние, отношение, чувство и под.: ‘обхванат съм от усещане или чувство’	ИМАМ вяра/грижи/ проблеми/доверие/желание/дълг/задължение/ интерес/навик/надежда/ срам/нужда/страх/ съзнание/усещане	AM încredere/grijă /ncredere/dorință/datorie/interes/obișnuință/nădejde/rușine/nevoie /rică/conștiință /simț AM ciudă / AM foame
18.	в съч. с ъс същ., които означават някаква дейност, колективно занимание, проява,	ИМАМ събрание/ кръжок/ училище/ математика.	AM ședintă/cerc/ școală/matematică.
19	в съч. със същ. които означават общуване, взаимодействие: ‘намирам се в някакво отношение с някого, с нещо’	ИМАМ любов с някого/към някого.	AM drag cu cineva.
20	в съч. със същ., означаващо природно явление или период от време (<i>ден, нощ, зима, лято</i>).	.Кой ден СМЕ?	Ce zi AVEM?/ Ce AVEM?
21.	в съч. с глагол и съюз <i>да</i> или с отгл. същ., обикн. с предлог <i>за</i> : предстои ми, трябва да извърша определено действие’.	ИМАМ дрехи да пера. ИМАМ дрехи за пране.	AM să spal. AM de spălat.
22	конструкции с <i>имам</i> и глагол в инфинитив или конюнктив	ИМА какво да прави НЯМА кой да го успокои.	ARE ce să facă N-are cine să-l mângâie
23	<i>възв. разг. обикн.</i> с предлог <i>с</i> ‘в добри отношения съм, отнасям се с почит, с уважение, близък съм с някого, общувам’	ИМАМ СЕ с някого ‘обичаме се’ НЯМАМ СЕ с н.	A SE AVEA dragi = a (se) iubi. (Refl.) MĂ AM (възв.) bine (cu c.) MĂ AM (възв.) rău (cu c.)

Вникването в семантиката на синтагмите показва, че граматическото отношение на принадлежност между компонентите в представените в таб. 1 и 2 конструкции с ‘имам’ е само привидно. Глаголът имитира преходност, но е псевдо-транзитивен, функционира в действителност като екзистенциален глагол (вж. и Бенвенист 1974: 211-212).

На второ място, в повечето от употребите на *имам* и *a avea* (в безлична и в самостоятелна употреба) концептът ПОСЕССИВНОСТ се пресича с идеята за ЕКЗИСТЕНЦИАЛНОСТ. И това присъствие на явно проявени екзистенциални функции, паралелно с изразяването на посесивност, е оригинална особеност на балканския ареал, която привлича изследователското внимание в редица проучвания (срв. Ницолова 1990: 239-241, Buchholz 1989: 331-336, Асенова 2006; Алексиева 1992: 88 и др., където са изследвани екзистенциалните функции преди всичко на

безлично ‘има’). Доказателства за екзистенциалната употреба на ‘имам’ не е трудно да се намерят:

1. Конструкцията с ‘имам’ в повечето случаи има свой еквивалент (обикн. със същата честота на употреба), който съдържа глагол ‘съм’ или личен глагол, срв.:

До прозореца ИМА шкаф.
 = *Шкафът Е до прозореца;*
 рум. *Lângă fereastră ESTE un dulap.*

Там ИМА една трева, дето я наричат целина
 = *Там Е една трева, дето я наричат целина;*
 рум. *Akolo EA o iarbă, de o chiată selină.*

2. Конструкцията с *имам* не допуска привеждане в пасив, нещо обичайно за другите преходни глаголи: срв.

Прочетох тази книга. = *Книгата Е прочетена от мен.*
 Но *Имам тази книга.* = *Книгата Е *имана от мен.*

Особено интересна в този план е употребата на ‘имам’ в балкански конструкции, които могат да се сведат до понятието ‘емоционално, умствено или физическо състояние’ (*срамувам се, сърдя се, щастлив съм* и т.н.; *гладен съм, пиян съм, измръзнал съм* и т.н.; *знам, забравям* и др.). напр.:

ИМАМ вяра = вярвам	AM oncredere on cineva = a crede
ИМАМ грижи/проблеми = загрижен съм	AM grijă = a se îngriji
ИМАМ интерес = интересувам се	AM interes = a interesa
ИМАМ надежда = надявам се	AM nădejde = a nădăjdui
ИМАМ нужда = нуждая се	AM nevoie = a se afla on nevoie
ИМАМ страх = страхувам се	AM frică = a-i fi frică

Не е трудно да се усети, че независимо от наличието на граматичен обект присъства ясно указание, че засегнат от действието е не обектът, а субектът³, привидна посесивност редом с явно проявени екзистенциални функции.

Разбира се, дори да приемем, че и ‘съм’, и ‘имам’ изразяват състояние, различието в семантичната структура на глаголите е наложило разлика в езиковото репрезентиране на това състояние, отбелязва Е. Бенвенист (Бенвенист 1974). При ‘съм’ се акцентира върху това, което съществува, при ‘имам’ – върху имащото.

Различието между тях може да се долови и в отношението между членовете на екзистенциалната конструкция. Когато двата члена са съединени със ‘съм’, между тях се установява вътрешно отношение на тъждество. Обратно, двата члена, съединени с ‘имам’, остават различни, връзката между тях е външна и се определя от отношението на принадлежност – привидна транзитивност на глагола, която демонстрира отношение на притежател и притежаван.

И на трето място, глаголите *имам/а avea* са се утвърдили едновременно като сегмент на лексикалното и на граматичното пространство. Като всеки концепт и ЕКЗИСТЕНЦИАЛНОСТТА и ПОСЕСИВНОСТТА са се превърнали в ядро, около което се оформя функционално-семантично поле на взаимно допълващи се лексикални и граматични средства. Помежду им се осъществява плавен преход, доловим в диахронна перспектива, при граматикализация на езикови елементи и образуване на форми на някои балкански глаголни времена.

Сам по себе си фактът, че в различни езици ‘имам’ се проявява и като спомагателен глагол едновременно с употребата му като самостоятелен (личен) глагол, изискващ обект, озадачава. Известно е, че в ролята на спомагателен глагол ‘имам’ е изложен на неизбежна десемантизация и граматикализация на формите и изпълнява функции, много различни от тези на личен глагол. Като че липсва елемент от пъзела, който да свърже тези полусни и взаимно изключващи се функции. Данните от балканските езици показват, че ‘имам’ се появява в конструкции от семантичното поле на миналите и бъдещите времена и това очевидно е свързано със семантиката им.

Участието във формите на аналитичния перфект (в употребата му за изразяване на състоянието на субекта като резултат от минало действие) е най-характерната проява на бълг. *имам*⁴. Стимулирана от конвергентния развой на балканските езици в новобългарския период средната честота на перфекта бележи скок. Експанзията на перфекта в славянските езици е завършила с пълно изтласкване на аориста. За разлика от тях в българския и отчасти в сърбохърватския опозицията аорист – перфект е съхранена. След преустройството на системата на миналите времена в къснолатинския в румънски сложните форми на перфекта също се активизират – резултативността започва да се изразява и с описателни конструкции на *habeo* и минало причастие. След 4 в. народолатинската конструкция от типа на *habeo factum* добива стойност на перфект и постепенно замества синтетичния латински перфект в основното му значение на завършеност на действието в миналото, без да е напълно генерализирана. В засвидетелствания развой на перфекта в старогръцкия и балканолатинския се наблюдава употребата на два спомагателни глагола, ‘съм’ и ‘имам’, от които единият глагол се установява като основен в тази функция: в гръцки и румънски – ‘имам’⁵, в български – ‘съм’⁶, в албански – ‘съм’ и ‘имам’, но двата глагола са в допълнителна дистрибуция – ‘съм’ се използва при възвратните, а ‘имам’ при невъзвратните глаголи. (Асенова 2002: 243).

За нашето изследване интерес представлява една от разновидностите на т.нар. романски тип перфект, в която като спомагателен глагол присъства ‘имам’ (Василев 1968, Асенова 2002: 240-274; Черняк 1979: 134-155):

(имам + неизменяема форма на минало страдателно причастие от непреходен глагол)

бълг. *имам* *дойдено*

друм. *am venit*

арум.: *am contatã*⁷

ирум. *ai facut*

(имам + неизменяема форма на минало страдателно причастие от преходен глагол)

бълг. *имам* *видено*

рум. *am vzut, a coborot*

ирум. *aflat-a*⁸

(имам + минало страдателно причастие)

бълг. *имам* *поръчана, имаме издадени*

В лингвокултурологичен план балканският перфект с ‘имам’ постепенно налага когнитивния модел, в който езиковото съзнание „вижда” резултата от действието като разположен в рамките на усвоеното от субекта пространство като негово притежание. Всъщност, самата природа на перфекта, с неговата резултативност, по особен начин свързва представата за СЪСТОЯНИЕ с представата за ПРИТЕЖАНИЕ, отнесено към субекта. Но идеята се поддържа и от сема ‘притежавам’ в глагол *имам*.

Присъствието на ‘имам’ във формите на бъдещите времена (просто бъдеще време в български и румънски; бъдеще в миналото в румънски) отново е стимулирано от семантиката им – иреално действие, ориентирано към неопределен бъдещ момент.

В румънския формите за бъдеще време с *a avea* (*Au să vină, Are să fie bine, Ai să știi, Am să spal*). са по-късни и нямат признаци на граматикализация. Липса на граматикализация се наблюдава и при българските футурни форми. Пълнозначният глагол *имам* внася в конструкцията модална семантика ‘задължителност, неизбежност’ или ‘продължителност, изобилие на действието’: *Има да ми наплащаш сума неща ти на мене.* (огр. разг.); *Какви промени, какви чудеса има да стават?*; *Имам да пера дрехи днес*⁹. Пълна десемантизация на *имам* намираме само в отрицателната конструкция с частица *няма* (**НЕ** *има*тъ, Зл. ед.ч.) + *да* + сегашно време¹⁰. Положителна форма с *има* се употребява в говори от Централна и Северозападна България (*има а тишь*) и в български говори в Румъния,

но няма увереност за темпоралните функции на тези синтагми. При формите на бъдеще в миналото в румънския език имаме сходно „езиково поведение” (*El avea să vină ieri* ‘Той щеше да дойде вчера’; *Avea să plece din nou* ‘Щеше да замине отново’; *Aveam să știu și eu* ‘Щях и аз да знам’).

Вероятно семантиката, характерна за бъдеще време, е свързана с известна несигурност по отношение на осъществяването на действието, и това гласка езиковото съзнание към търсене на форма, която да внуши увереност у слушателя, че действието ще бъде факт. Глагол ‘имам’ чрез семата ‘притежавам’ предлага развитието на такава семантика в конструкцията – тя включва във вербално-образния комплекс на глаголната форма идеята, че субектът притежава действието (срв. *Имам да чета* ‘сигурно е, че ще чета, непременно ще чета’, *Има да чакам* ‘със сигурност ще чакам, и то дълго’, *El avea să vină ieri* ‘Той със сигурност щеше да дойде вчера, ако дадено условие беше факт’).

Подобна логика следват и книжовните форми на румънския кондиционал, свързан с изразяването на действие, което се мисли като потенциално възможно, но зависимо от определено условие (срв. *Aș vedea* ‘бих видял’, *I-aș ruga* ‘бих го помолил’, *Nu te-am invita* ‘не бихме те поканили’; *cîntare-aș*, *cîntare-ai* (инверсия и пълен инфинитив на глагола).

И така, употребата на ‘имам’ във всички разгледани функции е подчинена на една когнитивна матрица, която може да се представи условно така:

S притежава (притежавал е, ще притежава) P в личното си пространство.

P е на S.¹¹

Компаративните изследвания сочат, че дори и да можем да припишем еднакво референциално и прагматично значение на паралелни конструкции от два езика, вътрешноезиковото значение на глаголите често е много различно (срв. с изводите на Б. Алексиева за българския и английския език – Алексиева 1992 2: 84-91). Обикновено различните езици по различен начин изразяват едни и същи отношения. Но съпоставката между българския и румънския демонстрира удивително сходство във функционално-семантичната характеристика на *имам* и *a avea* и мястото им в системата на езика – еднотипна парадигматика, която е довела до еднотипна реализация по синтагматичната ос, в речевите употреби на двата глагола. Приемаме този факт като поредното потвърждение на идеята за дълбинното сближение в балканските структури и за еднотипно организиране на веригата на мисълта по един и същ когнитивен модел.

БЕЛЕЖКИ

¹ В доклад на тема «Лингвокултурологичен поглед върху екзистенциалните функции на глагола “*имам*” в българския и гръцкия език», представен на международната конференция «Глаголната система на балканските езици», проведена на 30.04-02.05.2009 г. във Велико Търново.

² Според наблюденията на Е. Бенвенист тази лексема се среща рядко в езиците - вж. приведения от него материал от алтайски, африкански и др. езици, където глагол *имам* отсъства (Бенвенист 1974: 211–212).

³ Подобен феномен може да се открие и в други езици – срв. напр. индианския език туника (Луизиана), в който глаголите от класа, към който е отнесен и глагол *имам*, не могат да се спрягат без местоименни префикси за ‘неотчуждаемо’ притежание. Синтагматиката им показва, че те изразяват в действителност понятието ‘състояние’. И във френски *имам* се използва в описателни конструкции, предаващи субективни състояния на глад, студ, желание и под. (Бенвенист 1974: 213–215)

⁴ Макар че подобни перфектовидни конструкции с *имам* са разпространени и в други славянски езици (чешки, словашки, полски, сърбохърватски), литовски, немски и фински (Vasilev 1968: 118-119).

⁵ Независимо от контактната си позиция арумънският и мегленитският под българско влияние също са развили перфект със спомагателен глагол *съм*.

⁶ Формите на перфект с *имам* са съсредоточени в южната част на българската езикова територия (Югозападна Македония, Тракия, Странджа). Независимо от контактната си позиция арумънският и мегленитският под българско влияние са развили перфект със спомагателен глагол *съм*. (Асенова 2002).

⁷ В северноарумънският перфектът се образува със спомагателен глагол ‘съм’ (*escu vinit*), по славянско влияние. Така в условията на арумънско-българския билингвизъм се развива една по своята същност генетически заложена романска тенденция. Вж. същото явление и в мегленитски - *sam vinit*, калкирана синтагма, в която основен функционален компонент е лексикалната заемка от български *съм*).

⁸ като в дакорумънски се свързват кратки форми на спомагателен глагол *ve* ‘имам’ (друм. *a avea*) и причастието на глагола, което често заема първото място.

⁹ Тези форми са категоризирани като форми за бъдеще време, но няма яснота в българската литература по отношение на разграничаването им от безличните има-конструкции (Харалампиев 1981).

¹⁰ Причината за утвърждаването на глагола *имам* при формите за отрицание може да се дължи на ранното сливане на глагола с частицата *не*, образувайки спомагателен глагол *нямам*.

¹¹ S – субект на действието, P – действието или резултатът от него.

ЛИТЕРАТУРА

Алексиева 1992: Алексиева, Б. Английските и българските екзистенциални конструкции – резултат от прилагането на различни когнитивни модели. СЕ, 1992, 3, 84–91.

Алексова 2004: Алексова, В. Румънска диалектология, София.

Асенова 2002: Асенова, П. Някои проблеми за изследването на глаголната система на балканския езиков съюз. СЕ, 3, 5-15.

Асенова 2002: Асенова, П. Балканско езикознание, Велико Търново.

Асенова 2006: Асенова, П. Accusativus duplex with the verb “to have” in the Balkan Languages. (ръкопис).

Бенвенист 1974: Бенвенист, Е. Общая лингвистика, Москва.

Георгиев 1985: Вл. Георгиев. Възникване на нови сложни глаголни форми със спомагателен глагол “ИМАМ”. Проблеми на българския език. София.

ЛБР: Войнов, М., А. Милев. Латинско-български речник, София, 1990.

Марковиќ 1994: Марковиќ, М. Глаголски конструкции *ИМАМ* и *СУМ* во македонскиот и ароманскиот охридски говор. XX Научна дискусија на XXVI Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура. Охрид.

Ницолова 1990: Ницолова, Р. Екзистенциалните изречения с глаголите *esse* и *habere* в българския език в съпоставка с другите славянски езици. СЕ, XV, 4-5, 236–242.

СР: Старобългарски речник. 2006, т. 1. София.

Харалампиев 1981: Харалампиев, И. Старобългарските средства за изразяване на бъдещи действия в съвременните форми за бъдеще време. БЕ, XXXI, 2, 116–122.

Черняк 1979: Черняк, А. Аналитическое прошедшее с А AVEA в румыском языке. Варианты конструкции и их синтактико-стилистическая характеристика. Проблемы синтаксиса языков балканского ареала, Л., 134-155.

Buchholz 1989: Buchholz, O. Zu Konstruktionen mit unpersönlich gebrauchtem ‘haben’ in den Balkansprachen. Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung (ZPSK), Berlin, 42, 3, 329-338.

DEX: Dicționarul explicativ al limbii române, București, 1998.

Mladenova 2007: Mladenova, O. Definiteness in Bulgarian: Modelling the Processes of Language Change. “Trends in Linguistics. Studies and Monographs”, 182, New York, Berlin: Mouton de Gruyter, 234–238.

Vasilev 1968: Vasilev, Ch. Der romanische Perfekttyp im Slawischen. – Slawistische Studien zum VL internationalen Slavistenkongreß in Prag, München, s. 215–230.

<http://dexonline.ro/>